

Ik zie in de heele natuur expressie, en als 't ware een ziel'

Het is nog niet helemaal donker en ik kijk door de hoge ramen naar buiten, waar de iep zich tegen de hemel aftekent als een donkere massa, met los daaruit blaadjes die zomaar tegen het diep-heldere avondblauw lijken te zweven. In gedachten noem ik het allemaal op tegen mezelf - een van die vele saaie, beschrijvende passages uit het dagelijks leven waar het eigen hoofd je op trakteert. Alsof er altijd iemand op de hoogte gehouden moet worden van de eigen belevenissen, vaak in de derde persoon: 'Ze fietste terug van Pilates over de stille landweg langs het nog groene koren' enz.

Enfin, die iep, die avondschemering, de natuur buiten de ramen. Laten we het tenminste maar natuur noemen, al staat die iep in de tuin. Ik zit binnen met een boek op schoot, de catalogus van het wondermooie werk van Etel Adnan (1925-2022), een schilder die de natuur in kleurige vlakken met een paletmes weergaf.

Kleur als taal heet de catalogus en in het artikel 'De bevrijding van de kleur' wordt Van Gogh geciteerd die schreef dat kleuren op zichzelf betekenis hebben. Je gelooft het meteen als je naar zijn en naar haar werk kijkt. Ik zou wel een hele dag tegenover die kleurvlakken van Adnan willen zitten, ze moeten bij mij komen wonen, ik moet ze elke dag kunnen zien, ze zijn het leven zelf!

Zulke woelingen van verlangens treden in je op als je iets ziet wat je om niet makkelijk op te helderen redenen sterk aan-

FOTO ZEB ANDREWS

gaat. Zoals je soms een landschap wilt zijn, bloemen wilt opeten, zo wil ik een ongetiteld werk uit 1970 beleven door tegelijkertijd naar die kleuren te kijken én in een smal Kretenzisch straatje te zitten dat naar zee afloopt. Ik voel de nog frisse warmte van de ochtend en de koelte van de schaduw, zie het veelkleurig wit van huizen en straat, de blauwe zee daarbeneden - warmte en koelte, dat is wat dit schilderij lijkt uit te drukken, maar dan in de hoogste vorm, zoals ze werkelijk zijn.

Waarom ik opkeek van het boek en naar buiten was vanwege dit citaat van Vincent van Gogh: „Ik zie in de heele natuur, b.v. in boomen, expressie en als 't ware

Ik wilde dat ik kleuren ook kon aanvoelen als 'waarheid'

een ziel.”

Zo'n citaat roept nog een ander gevoel wakker. Jaloezie. Ik denk dat Van Gogh en Adnan iets beleven aan de wereld wat ik niet beleef. Ik voel geen ziel in de natuur. Hoe gretig de ogen het landschap ook opslokken, hoe je ook gedachteloos en toch vervuld kan zitten kijken aan de rand, ja altijd aan de rand van een landschap, een korenveld, een water - een ziel is daar niet, voor mij. En ik wilde dat het wel zo was. Zoals ik wilde dat ik kleuren ook kon aanvoelen als 'waarheid' - kon ik maar geloven in die grote metafysische waarheid achter alles!

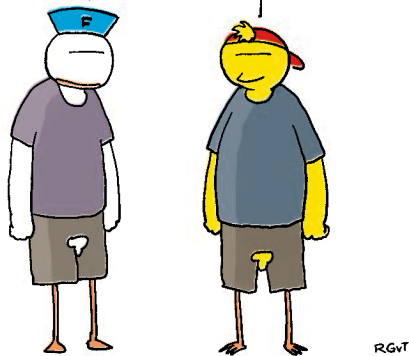
En wat zou ik dan willen met die 'waarheid'? Ik weet het niet. Misschien is waarheid gewoon een ander woord voor het verlangen vervuld te zijn, dus juist niet meer te verlangen.

De Poolse dichter Zbigniew Herbert schreef: „Ik dank U Heer dat U de wereld mooi en verscheiden hebt geschapen” en Gerald Manley Hopkins schreef verrukkelijk: „Glorie zij God voor bontigheid”. Zij lijken een niet-verlangende beleving van de natuur te hebben gevonden, die toont hun een scheppende God. Wat denkkelijk weer een ander woord is voor die ziel die van Gogh overal in voelde.

Je kunt de boom niet nader komen, je niet via de kleur de waarheid toeëigenen, geen God prijzen in wie je niet gelooft. Maar het kan tegelijkertijd allemaal wel. Dankzij de kleuren die, inderdaad, uit zichzelf iets uitdrukken. Iets. Alles.

FOKKE & SUKKE NEMEN EEN VOORBEELD AAN DE POLITIEK

WIJ GAAN OOK
LEKKER EEN
TIJDJE ...MET RECESSIE

ikje

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

MENS

De oudere vrouw houdt zich vast aan de paal bij de oversteekplaats. Het licht springt op groen. Ze blijft staan. „Kan ik u helpen?” vraagt ik. „Graag”, zegt ze. Ik buig mijn arm. Ze haakt de hare erdoor. Halverwege begint het licht te knipperen. De vrouw zet de pas erin. Ik kan haar nauwelijks bijbenen. „Ik dacht dat u moeite had met lopen?” Ze schudt langzaam haar hoofd. „Ik wilde alleen even een mens voelen. Dat was al veel te lang geleden.”

Hanneke Middelburg

Wat doe je als een woord niet meer samenvalt met zijn oorspronkelijke betekenis, vraagt *Sophie van der Stap* zich af.

Consumeren of beleven

Woord
Sommige woorden zijn door popularisering en onjuist gebruik hun originele betekenis verloren. Dat is jammer, want er komen niet altijd nieuwe of betere woorden voor in de plaats. *Spiritualiteit* is zo'n woord. Het woord leidt al jaren een kwijnend bestaan en zodoende het ding erachter ook.

Wat er eerst kwam, de taal of het ding, is een tomeloos ingewikkeld vraagstuk. Ervan uitgaande dat taal ontstaan is in relatie tot anderen als communicatiemiddel geeft de originele betekenis van spiritualiteit (innerlijk geestesleven) nog meer urgentie: het woord verwijst naar jouw innerlijke beleving, los van die van de groep.

Neem nou het kleine, korte doch stevige woordje 'ik'. Kunnen we ervan uitgaan dat er al een ik-besef was voordat de persoonlijke voornaamwoorden ik, jij en hij er waren?

Ik was altijd geneigd te denken van wel, maar nu weet ik het niet meer zo zeker. Ook al bestonden we al uit verschillende lichamen met elk een eigen hoofd, het zou zomaar kunnen dat deze ogenschijnlijke afgescheidenheid voordat het woord er was, anders beleefd werd, meer als aan elkaar vergroeide bomen in een bos, een collectief, dan als de geïsoleerde stadsbomen die we zijn geworden.

Maakt het eigenlijk uit wat er eerst kwam, het woord of het ding erachter? En is er wel zoiets als een ding erachter,

een ding dat misschien een beter woord verdient, of is de huidige betekenis van spiritualiteit de enige betekenis die we het nog mogen toekennen; een oppervlakkige poel van tweedehands spreken die klakkeloos geconsumeerd worden, veelal in een mooie verpakking van bijpassende ton sur ton active-wear en rieten strandhutjes?

Ik denk van niet en ik denk ook dat we allemaal een woord missen dat écht bedoelt wat erachter ligt, en lag. Met de popularisering van alles wat met spiritualiteit te maken heeft - dure en comfortabele cacao-ceremonies in gestileerde ruimtes waar langer bij stil wordt gestaan dan bij het innerlijke geestesleven zelf - lijkt spiritualiteit meer op iets wat je zou kunnen consumeren dan beleven.

Misschien dat we het mooiere *zielenleven* kunnen inzetten voor het laatste, zodat het ding erachter er weer volop mag zijn. Dan kunnen we spiritualiteit consumeren en in ons innerlijk geestesleven gewoon weer met ons zielenleven zijn, zonder dat dit ongemak bezorgt of over-eind staande haren. Want misschien kwam het ik-besef wél pas met het woordje 'ik', en heeft de ontwikkeling van taal niet alleen de individualisering verder in de hand gewerkt maar zou dat het ook kunnen doen van ons zielenleven.

Ja, geef dat innerlijke geestesleven van ons alsjeblieft een nieuw woord.

Spiritualiteit

Achterpagina.